

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Észrevételek. Segesvári József. — Imádsággal temetés. Kiss Ferencz. — Tárcza. A vallásbölesészet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Közügyeink. A beregi ev. reform. egyházmegye 1889. évben tartott közgyűlése alkalmából. Sütő Kálmán. — Levél a szerkesztőhöz. Telek József. — Nekrológ. Szilády János emlékezete. G. K. — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetés.

Észrevételek

Nagy István úrnak „Az utolsó órában“ cím alatt közlött cikksorozatára.

I.

A fentírt cím alatt Nagy István úr egy cikksorozatát indított meg e lapok folyó évi január 26-iki (4-ik) számában, tárgyalván 6 számon keresztül a lelkészválasztás és minősítés már-már odiosussá vált kérdéseit.

Nagyon megérdemli, hogy e cikksorozattal kissé foglalkozzunk és az ott mondottakat agyon ne hallgassuk, nemcsak azért, mert ezekben el van mondva s mintegy koncentrálni van minden, a mi a mostani lelkészválasztási törvény és minősítési szabályzat ellen egyszermáskor felhozott, hanem azért is, mert a cikksorozat írója már mindjárt kezdetben azon igénnyel lép fel, hogy neki igaz a van.

Nem is lehet mondani s én sem mondom, hogy a cikkkírónak semmiben sincs igaza; de azt igenis állítom, hogy sokban nincs és a miben igaza van is, a túlzás által részben az is igazságtalanná változik.

Sem időm, sem kedvem nincs, de szükség sincs reá, hogy a hosszú cikksorozat minden állítását és mondatát az utolsó részletekig nyomón kísérjük s pontonként bírál-gassuk, — elég ha az általa odaállított főbb elvi kérdésekre megfelelünk, mert ezzel aztán megfeleltünk a részletekre is. Szedjük tehát két csoportba e főbb pontokat és

lássuk, hogy a cikksorozat tisztelt írójának miben nincs és miben van igaza?

Mielőtt az elvi kérdésekre, illetőleg állításokra áttérnénk, szükségesnek tartom előrebocsátani, miszerint nincs történelmi igazság a lelkészválasztási törvényt megalkotott debreczeni zsinat ellen nemcsak cikkkíró, hanem mások által is már sokszor hangoztatott azon vádban és föltevésben, mintha ezt a nemcsak kivételben, hanem alapelveiben is agyongyalázott törvényt, mint valami egészen újat a nevezett zsinat találta volna fel. Hiszen történelmi tény, hogy a hazai 5 ref. egyházkerület egyikében, az erdélyi egyházkerületben a lelkészválasztásnak ezen módja már évtizedek óta fennáll s hogy a zsinaton épen ezen egyházkerületnek úgy volt, mint jelenlegi püspöke és többi küldöttei ajánlották azt, mint náluk jónak és üdvösnek bizonyultat, az elfogadásra. A zsinatot legfeljebb azzal lehetne vádolni, hogy e törvényt nem úgy vette át, a mint ott gyakorlatban volt és van még ma is, hanem a személyes pályázatot abból kizárta, holott ez sine qua non feltétel arra nézve, hogy a választó gyülekezet minden tagja a jelölteket személyesen megismerhesse és szavazati jogát saját rokonszenve és elhatározása folytán, — külső befolyásoktól lehetőleg menten, — gyakorolhassa, mint ez Erdélyben történt és történik, hol a már ismert és megkedvelt jelölt ellenében nem oly könnyű korteskedéssel és vesztegetéssel bárkinck is zöldágra vergődni.

Igaz, hogy a személyes pályázat kizárása által a zsinat jót akart, mert a lelkészi álláshoz oly igen illő szerezéséget tartva szem előtt, az azzal merőben ellenkező tolakodás és maguk fitogtatása szégyenétől akarta a pályázókat s illetve jelölteket megóvni, de másfelől az is igaz, hogy ezzel túllőtt a célon és még szégyenletesebb, mert tiltott eszközökkel való tolakodásra nyitott utat és alkalmat. Utóljára is, a mit a törvény rendel vagy megenged, abban sem a lelkészre, sem az egyénre nézve nincsen

semmi szégyen s ha már a törvény concursust rendelt s jelölteket állít fel, nem magának a választó gyülekezetnek érdekében áll-e s nem minden választó egyháztagnak jogos és természetes követelése-e az, hogy a jelölteket megismerhesse, megláthassa? Így azon 6—7 emberen kívül, a kik egyik-másik jelölt meghallgatására — és pedig sokszor ugyanazon egy napon, többfelé osztva, — különböző irányban kiküldetnek, a többi választó egyháztag, mint mondani szokás: „a más szájával eszik“ s ekkor aztán kész a confusió.

De áttérve már a cikksorozat írójának elvi állításaira, szerintem nincs igaza először is abban, hogy tévesztettnek mondja a zsinat azon intentióját, hogy itt, e téren akart érdeket jutalmazni, a hol azok felismerhetlenek.

No hát én nem tudom, hogy mit ért a tisztelt cikkkíró az igaz érdem alatt, melyről az első közleményben oly részletesen értekezik? Mert ha nem „szobatudóságot“, hanem a gyülekezet életében, anyagi és szellemi felvirágzásában magát megvalósító lelkipásztori buzgóságot, kitartást, kormányzó bölcseséget ért, a minthogy éppen ezekről beszél, tehát az ily érdemnek lehet és kell éppen ismeretessé lenni azon egyházmegyében legalább, hol az illető lelkipásztor szolgál; az ily érdem nem valami oly elrejtett dolog, melynek felismeréséhez „magának a mindentudó Istennek bölcsesége kívántatnék“. Különböztetve ezt az utolsó közleményben maga cikkkíró is elismeri, midőn így szól: „az áldásosan működő egyházmegyéje ismerni tartozik“. Ezzel tehát készen vagyunk.

De nincs igaza cikkkírónak abban sem, hogy tévesztettnek, sőt jogtalanak mondja a módot, mely által az érdemet éppen e téren jutalmazni akarta; mert a mi egyházaink, legalább a papi jövedelemre nézve, egymással semmi szerves összefüggésben nem állanak s mert azon érdemet, melyet valaki mint lelkész gyülekezettel szemben magának szerzett, nem jogos egy másik gyülekezet nagyobb lelkészi javadalmával jutalmazni, mert az a juttatás vagy fizetés az övé s korlátlan szabadválasztási jogánál fogva annak adja, a kinek akarja. Ide megy ki az okoskodás.

Hiszen igaz is volna mindez, ha a mi gyülekezeteink nemcsak egymástól, hanem felsőbb egyházi hatóságoktól is teljesen független, úgynevezett independentis gyülekezetek volnának, de miután immár közös törvény által egy testbe kötötte szerves egészet képeznek, felsőbb hatóságok alatt állanak s ezek által kormányoztatnak, tehát ezen szerves egésznek egyik tagját sem illeti meg oly korlátlan jog és szabadság, melylyel a többi tagokra s a felsőbb egyházi hatóságokra, főképp pedig az egyház egyetemének jólétére való minden tekintet nélkül, sőt ennek teljes kizárásával intézhetné a maga ügyeit, aminthogy ilyen korlátlan szabadsággal eddig sem bírt egy gyülekezet sem.

Hát ha az a lelkészi jövedelem csak az illető gyülekezet sajátja, mért ellenőrzik azt a felsőbb egyházi hatóságok s mért nem engedték soha s nem engedik ma sem az illető gyülekezetnek saját kénye és kedve szerint csonkítani? Én úgy tudom, hogy az az ősoktól alapított egyház, mint intézmény, a maga templomával, iskolájával, ingatlan birtokaival, kegyes fundációival többé nem az egymásután jövő és elmenő egyesek s ezen egyesekből alakuló nemzedékek tulajdona, hanem az örökéletű egyházé, ők pedig ezen intézménynek védszárnyai alatt nyugosznak s ha terheket viselnek, jogokat is élvez-

nek, — de azt mondani, hogy a lelkészi jövedelmet, mely nem csak párbérből áll, egyedül a választó egyháztagok adják s így őket korlátlan választási jog és szabadság illeti, ez nem felel meg a valóságnak. Ne fitogtassuk mi azt a korlátlan szabadságot, mert az nagyon kétélű fegyver, mert ha annak a gyülekezetnek olyan nagyon természetes és igazságos joga az, hogy a maga lelkészét korlátlan szabadsággal választhassa, tehát a józan logika szerint — ép oly természetes joga az is, hogy azt, mikor nem szereti, korlátlan szabadságánál fogva el is bocsáthassa. Vagy ilyenkor talán az önjavát nem tudó gyermeknek a felsőbb egyházi hatóság menjen segélyére, hogy a méltatlanul háborgatott s elűzni szándékolt lelkészt atyailag, de erőszakkal is rajta tartsa? No ez meg már nem egyeznék meg a korlátlan szabadsággal!

De meg végre is, miután az érdemet, az igyekezetet minden pályán szokták s így a lelkészi pályán is méltó jutalmazni, — vajjon az egyház egyeteme hol segíthetné inkább és jobban előre az érdemet, a buzgalmat és kitartást, mint éppen azon a pályán, melyre az illető szakembereket nagy költséggel fentartott közintézetekben ő képezte ki, a mit magokra hagyatva, ama korlátlan szabadságra vágyó gyülekezetek, egymástól függetlenül, sohasem tudtak volna véghezvinni? S vajjon ennek az egyházegyetemnek nem volna joga beleszólani abba, hogy az ő gyermekei, a gyülekezetek, bizonyos korlátok közt úgy mozogjanak, hogy egymás javára is tekintettel legyenek s az ő szavára is ne csak akkor hallgassanak, mikor már bajban vannak, hanem főképp még mielőtt bajba, veszedelembé mennének? Vagy talán az egyházegyetem közintézetiben tudományos kiképzetést nyert, hosszú éveken keresztül küzdött szellemi munkásoknak nem volna joguk, tehetségök és törekvésükhöz mért munkatér és jutalom után vágyakozni? — Na igen! adja meg az egyház egyeteme azoknak, kik közülök erejükhöz mért munkatért nem kaptak, a jutalmat máshonnan, például — mint cikkkíró mondja — az orsz. közalapnak egy külön, erre a célra létesítendő tőkéjéből! Hát én megvallom, hogy most hallom először, hogy alamizsnával is lehet érdemet jutalmazni. Hiszen a közalap által adott segély, vagy bármely címmel nevezendő gyámolítás, mint maga cikkkíró is mondja, csak „alamizsna“, mely a lelkészeknek szegénységök miatt adatik s melynek osztásánál nem az érdem, hanem a szegénységnek kisebb vagy nagyobb foka jön tekintetbe: a hű munkás érdem szerinti jutalmazásának egészen más elve és módja van, amaz elv és mód, melyet az evangéliom jelöl ki előttünk e szavakban: „Jól vagy on jó és hív szolgám, kevesen voltál hív, többre bízlak ezután!“ S vajjon az evangéliomon felépült ref. keresztyén egyháznak nem volna-e szabad arra törekedni, hogy saját kebelében ezt az elvet is megvalósítsa? Csak ennek nem volna-e szabad figyelmeztetni arra, hogy az ő szolgálói közül hova és mily munkások állíttassanak? Bizony-bizony! nagyon elszédített minket az a korlátlan nagy szabadság, melyet a cikkkíró által is „gyermek“-nek nevezett néppel mintegy két évtizeddel ezelőtt megkóstoltattunk, hogy annak még most is védelmére kelünk s részére sérthetlenséget követelünk! Pedig számos példákban megmutatta az a korlátlan népszabadság a maga üdvös hatását; sok olyan helyre, hol régebben, míg még a korlátlan választási szabadság a tojásból ki nem kelt, hitbuzgó, tudománytalanság és erkölcsökkel egyaránt ékeskedő, az Isten országát nem csak beszédjökkel, hanem példájokkal, cselekedeteikkel is híven terjesztő lelkipásztorok ékeskedtek, — a korlátlan

valasztási szabadsággal megítatott „gyermek nép“ állított epigonokat, kik alatt kihalt a vallásos buzgóság és áldozatkészség, pusztulásnak indult anyagi jólét és vallásérköleség egyaránt. Mi is tudnánk czikkíróval szemben ilyen példákra hivatkozni, de „*exempla sunt odiosa*“. De hát czikkíró szerint ez épen így van rendiben, hogy a jelesebb munkaerők ne a nagyobb egyházakban, hanem épen a legkisebb, pusztulástól féltett egyházakban sáfarkodjanak, ők hadd küzdjenek és vesződjenek továbbra is ott, magokat elbúsulva és minden remény nélkül arra, hogy valaha hű munkálkodásuknak még itt a földön is jutalmát nyerhetik. Csakhogy az eredmény egészen más lesz.

Az a reményeiben megcsalatott s magát elbúsult ember a legtöbb esetben elzúllik s vele együtt elzúllik kised egyháza is, — a korlátlan választási szabadsággal megáldott s azt derekasan fel is használó nagyobb egyházban pedig a legtöbbször kapkod a koncezon az atyafiság, nexus, házassági terv vagy csak egyszerű czimboraság által támogatott korlátlan léhaság, s vajjon ama kis egyházba kárhóztatott ember, ki talán „*primus in schola*“ volt, nem épen e miatt lesz-e az életben „*ultimus*“-szá. Valószínűleg ilyen példákat, milyeneket épen a korlátlan szabad választás aerája teremtett legbővebben, láthatott maga előtt a czikkíró, midőn az iskolai képzettséget oly nagyon fitymálja, mert nem teszem fel, hogy azon nem épen megtisztelő epithetonokat, miket az ily pártfogás és nexus híjján elmellőzött és elzúllott jelesekre rak, az egyháztársadalomban szerencsésebb körülmények közé jutott s kiváló helyet és munkakört betöltő férfiakra is akarta volna érteni, kik pedig ha nem épen mindnyájan, de legnagyobb részben már ifjúságukban is kitűntek saját társaik között. S vajjon ki tudja, ha amaz elmellőzöttek szerencsésebb körülmények közé jutva, egy nagyobb munkakörben nem érvényesítették volna-e magokat s képességüket? „*Mindenhez szerencse kell*“, szól a közmondás s ha ez bármely pályán, bármely rendszer és szabályzat mellett is igaz és teljesen meg nem változtatható, legalább ne törekedjünk oda, hogy a lelkési pályán épen csak a szerencse döntsön, nemesak a lelkészek, hanem a mi sokkal főbb dolog, az egyházak sorsa felett.

Segesvári József.

Imádsággal temetés.

(A stóla kérdéshez.)

Azon sok visszásság, hogy ne mondjam: erőszakosság, mely néhol a hívek, másutt a lelkészek részéről a palástdíj számítása körül tényleg létezett, mindenestre indokoltá és szükségessé tetté e kissé kényes dolog napirendre hozatalát. A javaslattétellel megbízott esperesi kar körültekintőleg s mind a szolgálatot tevő lelkész, mind az ezt igénybe vevő hívek iránt a kellő méltányossággal oldotta meg feladatát, mert ha a temetési stóla megszabásánál a lelkészek jövedelmének látszik is kedvezni, viszont az esketési díj megállapításában, — mely néhol valóban a botrányosságig túlfeszítettett, — a közönségre van kellő tekintettel.

Ha általában egyet értek is az egész javaslattal, van annak mégis egy pontja, melyre vonatkozó aggodalmimat szükségesnek tartom az illetők figyelmébe ajánlani s ez az úgynevezett imádsággal temetés, a melyért palástdíj temp-

lomban két, — háznál három forint javasoltatik az eddigi egy forint helyett.

Hogy a „beszéddel“ temetés stólája ugyan busásan fel emeltetik, az a mi viszonyaink közt, midőn a gyászos feleknök ügysem a tanítás, hanem a genealogia s a búcsúztató a fő, teljesen érthető s a debreczeni egyházmegye akkor ismertettet megokolása alapján egészen helyén való dolog; de hogy az imádság stólája is megdupláztatik, sőt megtripláztatik, az szerintem nem csak nem indokolt, de egyenesen káros következményű lehet.

Hogy miért? Egyszerűen csak azért, mert e stólaemelés mellett semmi, ellene azonban nagyon sok indok beszél.

Szerintem a temetés eszménye az, hogy a lelképásztor, ki minden egyes hívő megkeresztelésén, konfirmáczióján, esketésén, szóval élete minden fontosabb mozzanatán, mintegy a vallás és az egyház képviselőjeként, részt vett, a legutolsó s az előbbieknél épen nem kevésbé fontos utolsó mozzanatnál sem hiányozhatik; mert az az imádságsorozat, melyet megkezdett a keresztség szertartásánál, folytatott a konfirmácziójánál és esketésnél, mintha bevégezetlen volna a nélkül a rövid fohász nélkül, melyet a kiszendett porsátor mellett kellene elsóhajtania. Vagyis nézetem szerint, minden temetésnek imádsággal kellene végbe menni.

Ez volna az én eszményem, de ebből viszonyaink ismeretének nyomása alatt engednem kell, nem, mintha a papistáskodás vádjától félnék, a mire sokan oly készek, mert minden gondolkozó ember rögtön belátja a mérhetlen különbséget az egyszerű imádság és a dogmatikai alpból sarjadó beszentelés közt; nem is, mintha a kivihetlenség többször hangoztatott érvét valóul fogadnám, mert Kecskeméten például kivihető; nem is, mintha valami döntő értékű kifogást egyáltalában képzelni is tudnék: hanem mert keleti nép vagyunk és mert a mi országunk — nagyon is e világból való!

Hát ezekkel nekem számolnom kell, s így nem kívánhatom, hogy az imádsággal való eltemetés kötelezettsége, — kívánatra és pedig ingyen, — kimondassék a lelkészekre, noha ezt is tudnám indokolni; de annyit figyelembe ajánlani igenis óhajtok, hogy azok előtt, kik kedves halottjuk koporsója mellett vallásos szívük egész vágyával szeretnék még egyszer felhangzani az egyház imádságát; azok előtt, kik nem hiúságból s nagyobb pompa kedvéért, de keresztyén érzületükből kifolyólag szükségét érzik a megrendítő körülmények közt az imádság fentartó erejének; azok előtt, kiknek szintén eszményök lehet az utolsó órában, tehát a legalkalmasabb pillanatban mondott vígaszteljes imádság: — azok előtt ne nehezíttessék meg, sőt sok esetben ne tétessék lehetetlenné a lelkész egyszerű imádságos szolgálatát igénybe venni!

Ki volna annyira ismeretlen a mai anyagi viszonyokkal, hogy azt vethetné ellenem, miszerint nem olyan sok az a 2—3 forint, hogy azt el ne bírná akárki; s ki volna annyira czinikus, hogy azt mondhasa: ha pedig annyira sem telik, hát ne czeremóniázzék a szegény, dugja el a boldogultat, a hogy tudja?

Mert kiket sujt leginkább a tervezett stólafelemelés? Népünk azon szegényebb s legszegényebb osztályát, mely hagyományos szívóssággal kapaszkodik az úgynevezett „papos temetés“-hez s a melynek most már lehetlenné lesz téve az eddig oly kedvelt prédikációs temetés. Mert a jobbmódú osztály el bírja ezt is, de a szegénynek erején felüli lesz az imádság stólája is akkor különösen, mikor a temetés egyéb sokféle kiadá-

sait is alig, vagy épen nem tudja fedezni. S talán ennek nincs oly szükség, vagy oly joga igénybe venni ezt, ha pénze nincs is? Talán oda jutunk már, hogy még imádság sem jut annak, a ki 2—3 forintot fizetni nem tud? Kérdelem, hova vezet ez? Nem szükségképen oda-e, hogy mikor a szegény ember halottját az új stólaemelés folytán még imádsággal sem képes eltemetni, egész természetesen jön a gondolatra (s talán a valóra), hogy nem magasabb tekintetek tették szükségessé a stólaügy rendezését, hanem nagyon is alacsony okok s ennek folytán bizalmatlankodó, majd határozottan ellenséges érzület feszeli meg magát szívében a lelkeszszel s annak egyéb funkcióival szemben is.

Ne bolygassuk meg a régi határokat oly téren, a melyen a szíveknek s lelkeknek esetleg nagyon finom szálaít találnánk megsérteni s esetleg oly eredményt előidézni, melyre nem is gondolt senki. Azért, míg nem késő! A felhívott óvatosság, tapintat és körültekintés meg fogja mutatni a helyes utat, a mi szerintem nem lehet más, mint egyedül a régi ösvény.

Emelhetjük s emeljük is a prédikációs temetés stóláját, mert ott nagyon sok visszaélés mutatkozik nemcsak a nép részéről, mely a fősúlyt az ígéhirdetésről áttette a nem is jogosult életrajzra, hanem és talán még inkább sok lelkész részéről, kik jó stóláért Istent és embereket megbotránkoztató módon zengettek díshimnuszokat nótorius gonosztevőknek: de bizonyos utat és módot okvetlen fenn kell hagynunk a legszegényebb egyháztagoknak is, hogy a lelkész szolgálatát ne csak az öröm, de a megpróbáltatás óráiban is igénybe vehessék s így az imádság díját hagyjuk érintetlenül, különben is — szerintem — megvan az egy forinttal fizetve úgy, a mint azt a lelkész szolgálata s a hirdetett íge méltósága megkívánja. Sok vidéken így is kevés az imádságos halottak száma, pedig ennél felemelőbb, keresztény emberhez inkább illő temetést én nem ismerek; ne igyekezzünk ezek számát azon helyeken is, hol eddig ezek díszéreten alkalmaztattak, csökkenteni; sőt, szerintem, minden lelképásztornak azon kellene igyekeznie, hogy minél több alkalommal szomjúhozzanak hívei az imádság örök éltet esőrgedező vizére.

És én nem habozom kimondani azon meggyőződésemet, hogy például szegénység esetén — kívánatra — a lelkésznek valakit ingyen elimádkozni épúgy lelkiismeretbeli, — mint a kántornak elénekelni konvencziószerű kötelessége. Mert „ha csak azokat cselekeszszük, a melyek nekünk parancsoltattak, azt kell mondanunk: haszontalan szolgálak vagyunk!“ (Luk. XVII: 10.).

Az itt felvetett eszméket vesse fontolóra bárki, az ezek által támasztott gondolatok bizonyára azt fogják neki tanácsolni, hogy e téren nem célszerű, nem jogos, sőt határozottan káros lenne a stólaemelés.

Az illetőknek, kikről teljesen meg vagyok győződve, hogy őket e tervzetben, minden mellékes tekintet félretéve, egyedül az egyház érdeke vezette, vagyok bátor az itt mondottakat becses figyelmökbe ajánlani!

Karczag.

Kiss Ferencz.

Tárcza.

A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia.

(Folytatás.)

És így Izráel kizárólagos jellegű hivatása magában rejté az isteni örök üdvégzet céljának megvalósulását, mely az egész világ népeinek boldogságra vezérlésében nyilvánult. Ha tehát Izráelnek lakolnia, nyögnie kell a szolgaság földén; ha államilag elenyészést, erkölcsileg romlást, vallásilag roménytelenséget lát maga előtt: ám tudja, hogy mindez egyenesen a Jahve kezéből jő, a ki népének frigyosságát, bálványimádását, bűneinek sokaságát büntetlenül nem hagyhatja, kijelentésének megsemmisítése nélkül. Viszont, ha Egyiptom jármának összetörésére Mózeszt, az ígért Kanaán bevételére Józsuát, a rossz lelkiismeret tévelygéseit közepett a bírakat, a pogányok megszegyenyítésére Dávidot, avagy a nyomorúság kenyere s a keserűség vizei mellett vigasztalókul prófétákat támasztott Jahve: ez mind a kijelentés igazságáért történt. Folytonosan igazolva látjuk tényekben és szavakban az isteni kijelentést. Amazok a különösebb, közvetlenebb, emezek a jövőben megvalósulandó kijelentés pecsétjei. Erre célzott minden intézmény, minden mozzanat Izráelben. A törvény a nép istentudatát tartotta folyvást korlátok közt, szorosán a Jahvére irányítva azt; az áldozat minden neme a kiengesztelésnek, kegyelemnyerésnek, megtisztulásnak vala jele; a prophetismus a protevangelium üdvígéreteivel erősített, vigasztalt s nyújtott boldogító reményt. Izráelből kell feltámadni az igazság, szabadság és kegyelem napjának, mely áldását szétárasztja az egész földre. A particularismus békóit szétörni — — — egyetemes üdv készül a föld népének! De ez még mind csak remény Izráelre nézve, azonban a megvalósulás zálogául szolgálhatnak a típusok: az áldozattételre rendelt papság; a szenvedések után díszsége emelt Dávid (2. Sám. 7, 12—16.), s a próféták egész sora. Ezek a kijelentés igazságának előárnyai! Ezek terjesztenek némi fényt, mint halvány szövétnekek, a bűn és romlás sötét napjaiban. Ám ez nem világi bölcsesség, nem speculativ igazság, mert értelem meg nem foghatja, s szem nem látja. Maga a próféta, a ki, mint a „Jahve szája“, ilyet hirdet, kétkedéssel, sőt üldözéssel találkozik. De a lélek egyre bizonyoságot tesz, az igazság újra feltámad. S midőn megaláztatott, megszegyenyített Izráel, midőn bujdokolva, keseregve már ég felé sem mert tekinteni, midőn már a prophetismus vigasztaló szava is elnémult: nem fogyatkozott meg a kijelentés ereje, nem rejtett el annak igazsága. A kevés kevesek várakozása betölt, a protevangeliumi ígért beváltatott, a kijelentés igazsággá, ténynyé lőn: eljött a Messiás!

Ezen az ótestamentomi kijelentésen, mint fundamentomon nyugoszik és épült fel az újszövetségi kijelentés, mely tulajdonképen az amabban kifejezett, de pusztán előkészítő jelleggel bíró igazságoknak tényleges megvalósulása; a valódi lelki theokrátiának megtestesülése Krisztusban. A kijelentés fejlődésének e legfelsőbb fokán, a lélek örök üdvjára és az annak elnyerése iránti vágyódás, karöltve a bűnből való váltság szükségének érzetével egyre előtérbe nyomul. Míg az ótestamentomi kijelentés egy bár emberi, de az istenség tulajdonságainak s lényegének lehető legtokéletebb mértékével bíró Messiásra célzott: addig már az újszövetségi kijelentésben Krisztus úgy jelenik meg, mint élő megvalósulás, a kiblen

az isteni lényeg, a legmélyebb és legmagasabb tökély, a kegyelem és szeretet egyesülve, mint objectiv igazság jelentetik ki. Ez az istenember teljesíti a váltságmunkát, a menyenyiben az ember jellegét és jellemét felöltve, az emberiségre nehezedeő bűn átkát magára veszi, sőt átokká lesz (Gal. 3.) és halálra adja magát, hogy az emberiséget minden ő isteni tökéletességének részesévé tegye. Erre képes is, mert halála által életet és megdicsőülést szerzett. Benne jelent meg mint történeti igazság az ószövetségi kánon szerint inaugurált és symbolizált hármasság eszme: a prófétai, főpapi és királyi tisztségnek egységes személyesítése. Az ekként nyilvánult üdvkijelentés itt is kettős megerősítést nyert; külsőképen a Megváltó cselekedetei, lelkiépen pedig az igazság beszédének, az Igének hirdetése által. És bár az isteni önkijelentés, ily alakban, teljes objectiv befejezést nyert: mindamellett annak egyetemes célja akkor lesz elérve, ha mindenek megismerik Krisztust és mintegy beleoltatnak. E szerint nem vala céltalan, ha a kijelentés igazságának terjesztésére s magáról a Megváltóról való bizonyoságtételre nézve, külön organumokról is gondoskodva lett — az apostolok személyében; kik míg egyfelől az ige élő erejével közvetíték a kijelentés igazságait, másfelől anyagot és alapot adtak ez igazságoknak örök érvényű documentálásához, illetőleg az újszövetségi kánonban foglalt istenige fenmaradásához. És az ige minden korszakváltozásokon túlterjedő és felülálló örök érvénye épen azon az alapon nyugoszik, hogy nem csupán a kijelentés objectiv igazságait tárja elének, hanem annak írói, mint a kijelentett ige eszközei, magának a kijelentésnek szelleme és ereje által ihletve s megragadtatva, közölik velünk mindazt, a mi velök közöltetett. Kívül esik feladatunk körén, mindkét kánon íróinak hitelreméltóságát kritikai vitatás alá venni, illetőleg az inspiráció kérdésének taglalásába belebocsátkozni. De konstatálva látjuk azt a bibliai felfogást, mely szerint mindakét kánonban előterjesztett kijelentés közlöi különös isteni charismában részesültek a végre, hogy az igazságnak alanyilag bennök jelentkező tudatos bizonyosságáról objectiv tanúságot tehessenek és így az az iránt fogékony lelkekben benső meggyőződést, istenes életet munkáljanak, hogy ekként az egységes egészet tevő keresztyénség minden egyes alkotó eleme, az őt történelmileg megillető hivatásnak nemcsak tudata, de felelősségérzete által is, bensőképen, igazán áthatva legyen.

Ime az Izráel kebelében előkészített kijelentés és vallás, az egyetemes emberiség megváltására irányuló isteni üdvoeconomia gyanánt tűnik föl, melynek céljához kelle jutnia abban az időben, oly körülmények és alakulások közepett, midőn a pogányság, közelebbről a római birodalom valláserkölcsei életének teljes hanyatlása, a hagyományos cultusformák egyetemes meglazultsága, a benső erjedés és romlás pusztítása és mind ennek okozatai, a Róma igája alatt nyögő népekben a vallási szükség érzetét, hatalmasabban mint valaha, felköltötték, másfelől meg a nemzeteket összetartó külső kapesok szét-hullása egy idegen népből támadható kijelentésre a kedélyeket előkészítette, szóval: midőn elérkezett az idő teljessége! Ám ez az isteni önkijelentés nem mint philosophia, sem nem mint morálevy, sem mint látható világerő nyert megvalósulást; de igenis mint maga az örök élet, örök igazság, örök szeretet, mint actu létező a Jézus Krisztus történelmi személyében. Ő a kijelentés és igaz vallás alapja és zárköve.

A kijelentésnek e tökéletes megvalósulása után merőben céltalan új kijelentésre várni, az *ἀδὸν μέλλον* megvalósulásáig.

Az Islam rendszere már nem is új kijelentésen nyugoszik, — noha Muhammed ilyenre hivatkozik, — hanem a keresztyénségből kölcsönzött, pogány és zsidó elemekkel elegyített elveken épült fel. Itt az emberi akaratnak az isteni végetlen akarat iránti feltétlen, vak alárendeltsége a keresztyéni gyermeki bizalommal; a szigorú, merev, élettelen monotheismus a trinitás dogmájával; a morál, mint külsőleges, rideg formalismus, a keresztyéni újjászületéssel áll határozott ellentétben. S míg nyilvánulásaiban a judaismus ferde irányzataival állítható párhuzamba, másrészt mint mindenféle vegyülék és kevert rendszer, önmagában hordja az elerőtlenedés és elenyésztés csiráit. (Joh. Mühleisen, Der Mohammedanismus. Gütersloh 1877. Sprenger, Das Leben u. die Lehre des Moh. 1861—65. Nöldekétől szintén; Hannover 1863.).

A kijelentés igazsága tehát ez: *Χριστός ἦσεν τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ὄν, πρῶτος καὶ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος* (Apoc. XXII.).

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

A beregi ev. reform. egyházmegye 1889. évben tartott közgyűlése alkalmából.

Nem lesz talán érdektelen, már csak a nyilvánosság szempontjából sem, ha a fent jelzett egyházmegyei gyűlésről, ha csak főbb vonásokban is, egyetmást köztudomásra hozni bátorodom.

A teljes három napig tartott gyűlés folyama iránt, főleg az első két napon, felette nagy volt az érdeklődés, a harmadikon már csak a hivatalos érület tartotta együtt a kormányzó testületet, a köztisztviselőket s néhány, még saját ügyeik iránt érdeklődő egyént.

Esperesi megnyitó beszéd, élénk s derült színekben rajzolta élénk, az egyházlátogató küldöttségek jegyzőkönyveiből is merített azon tapasztalati tényt, mely szerint a vallásos-erkölcsei élet, nemkülönben a népnevelés is határozottan fejlődtek. Legkivált dícsérettel emeli ki az egyházak részéről kifejtett nemes igyekezetet, melynélfogva az anyagi áldozatok meghozatalában egymást felül múló buzgalmat fejtettek ki. Nem szegényebb ennél az egyes hívek által tett kegyadományozások mezeje sem.

Mindezeknek lélekemelő s a jövőre is kezességül szolgáló bizonyossága először is az, hogy hívek és egyházközségek részint adományozásból, részint szakmáymunka által történt keresetből 3060 frt készpénzt raktak össze az egyháziasság előmozdítására; ezen kívül földbirtok, úrasztali készletek, templom díszítésére szolgáló és lakházakban használt tárgyak is ajándékoztattak, melyeknek értéke a fenti 3060 frtban nincs beszámítva; bizonyossága másodsor azon tény, mely szerint 42 egyházban történt részint újból építkezés, részint a régi épületek átalakítása, javítása, parochiális telkek kerítéssel ellátása, még pedig tiszta készpénz kiadással 18,000 frtban; ehhez járul még az építkezések és más munkálatok körül természetben teljesített fuvar és kézi napszámok értéke.

A 63 anya- és 2 társegyház 23 filiával, illetőleg szórványnyal 58 rendes és 12 segédlelkész — ezek közül kettő beregszászi tanár — lelki gondozása alatt 39,323 lelket számlál, —

518-czal többet, mint a megelőző évben. 2231 születési eset közül 219 íratott be a törvénytelenek rovatába. A házasságra lépett 505 pár közt 39 mint vegyes szerepel. A halálozás kisebb mérvű, mint tavaly volt. Konfirmáltatott 820 felnőtt. Átért hozzánk 10, kitért tőlünk 1.

A népnevelés ügyét 57 egyházban 56 rendes, 3 segéd- és 6 lelkész-tanító szolgálja. 14 kitűnő sikerrel, egyrészt dícséretes és jó, többen kielégítő és 2 iskolában elégtelen osztályzattal, — ez utóbbiakra nézve a legszigorúbb intézkedés tétetett.

Tankötelesek száma 6—12 évig 4616. Ezek közül iskolába nem jár 249. Iskolaköteles 12—15 évig 1840, közülök iskolát nem látogat 289. Az iskolába nem járók legnagyobb részben távollevő tanyákon laknak s eselédek gyermekei.

Ha megemlítem még, hogy a múlt 1888. évben a belhivatalnokok között egyetlen haláleset sem fordult elő, — mind-ebben lehetőleg kivonatoztam a beregi ev. ref. egyházmegye 1888. évi életrajzát.

Egyházmegyénk pénzügye lelkiismeretes és pontos kezelés alatt vezetetik, a ritka becsületességű és erélyes pénztárnokokat egész erővel támogatja és, ha kell, fedezi a derék számvevőszék. Ily férfiak közreműködése mellett jogosan remélhetjük, hogy pénztáraink kibontakozva az akadályok közül s megküzdve a még fenforgó nehézségekkel, — nem sokára tiszta képen állíthatnak eléünk; s a „nebántsd“-féle ügyek ügyes tapintattal a lehető sikerhez fognak jutni.

Papi özvegy- és árvapénztárunk alaptőkéje, — a multból származó kamathátrálékok 1772 frt 50 kr összegével, — 30,737 frt 51 krban vezetetik. Egy-egy özvegy 80 frt, egy-egy árva 40 frt évi segélyben részesült.

Majd megtörtént az államsegély kiosztása; valamint az országos közalaphoz intézett folyamodások ajánlása vagy nem ajánlása is végbement.

Vajjon szabad-e reménylenünk, hogy a domesztikai segélyezés — akkor, a mikor — más rendszer mellett, más alapon fog eszközöltetni, mert bizony felő, hogy a mostani eljárás, az egész áldásos intézményt erős rázkódásnak viendi eléje.

A „Vasárnap megszentelésére“ vonatkozó egyházmegyei véleményezés is jegyzőkönyvbe ígattatott. A mi álláspontunk a régi, hogy t. i. ezen csak az országos törvényhozás és az államkormány szigorú eljárása segíthet. Míg az Urnak megszentelt napján a főbb államhivatalnokok bureaujokban foglalkoznak; míg az alantas végrehajtó közegek tényleges fellépésükkel zavarják a vasárnapi ünnepélyes magábaszállást, (velem alig egy hete történt, hogy pénzügyőrök vasárnap délelőtt $\frac{3}{4}$ 10 órára, harangszó alatt, jöttek hozzám postajövedék elleni kihágás címén követelvén tőlem bírságot, egy szerintem hivatalos, de az illető közeg előtt állítólagosan nem hivatalos levélért, és követeltek a nélkül, hogy velem a marasztaló ítélet közöltetett volna); míg vásárok, városi és községi gyülekezések vasárnap délelőtt is tartatnak; míg nyilvános mulatságok s mezei és igás munkák szemet behunyva elnézetnek, vagy épen megengedtetnek stb.: bizony addig positiv törvény hiányában, s ennek erélyes életbeléptetése nélkül, minden más mozgalom nagyrészt írott malaszt leend, vagy legfőlebb szentelt víz, melyre az igaz keresztyéni indulatnak nincs szüksége, a mely mellett a hitetlenség gúnyos felsemvevéssel sétál el, csakis a tudatlanság hinti magára. Az urak, a közhivatalnokok nemes példaadása, vagy a kikre ez nem hat, a törvény szigorú alkalma-

zása szüntetheti némileg a kóros jelenségeket, melyek anyag-
elví s vastag haszonleséssel telített korunkban, a társadalom minden osztályánál ijesztőleg pusztítanak.

A „stólarendezés“ ügye szintén foglalkoztatta egyházmegyei közgyűlésünket. Erős és komoly érvelésekkel folyt a vélemények nyilvánulása, míg egy közepes megállapodás, hossz-szas vita után, megszületett.

Sokkal inkább parányinak érzem magamat, mintsem a főtiszteletű tiszántúli egyházkerület által megindított ezen mozgalom cél- és időszérúsége felett bírálatot mondani magamat képesnek és hivatottnak tartanám. Mégis, — minden tisztelem mellett, — legyen szabad kifejezést adnom azon egyéni véleményem, sőt meggyőződésemmek, hogy úgy általánosságban, mint indítva lett, ez a stólarendezés, mely tulajdonképen stólaemelés lesz, kivált szegényebb sorsú híveinknél nagy visszatetszést fog szűlni, és a különben is divatba jött kitéréseket még inkább gyakoribbá teszi, mert kétségtelen az, hogy a mi hitfelekezeti tagjainál a kitérésre indító ok, az egyházi terhek hordozásának megúnása s az azoktól való szabadulás lehetősége; már pedig a tervezett „stólarendezés“ az eddig szokásos terhen épen nem könnyít, hanem azt súlyosabbá tenni látszik, a hol pedig a meghatározandó díjknál magasabb palástdíj fizettetett, az ezentúl is érvényben marad. Szép rendezés biz ez!

Részemről az egész „rendezést“ nem tartom célhoz vezetőnek, sőt kellemetlen következményekkel látom összekötöttnek. Hiszen a keresztes bárhol, bármikor apostoli teendő volt, a mely apostoli teendőt most a lelkipásztorok magokénak vallanak; a házasság oly erkölcsi intézmény, oly erkölcsi szükséglet, melynek létesülése elé nehézségeket gördíteni nagyon is megboszulja magát, a temetésnél meg épen az az elv kezd, — és nagyon helyesen — mindinkább hódítani, hogy ott lehetőleg mindenütt lelkipásztor is szerepeljen; így ünnepiesebb s meghatóbb színezetet nyerjenek, a legtöbb esetben szegényes s nem egyszer botránkoztató temetések; és hogy a hívek, az ő lelkipásztoraik jótékony hatását itt is tapasztalván, egy szállal erősebben és mélyebben egybekötessenek. Ugyanazért az imádsággal való temetés palástdíját is alantabb fokra kellene szállítani, pusztán a predikációs és búcsúztatós temetéseknel lenne magasabb stóla előírva, minthogy ezek már a parádéhoz tartoznak és ezáltal a tehetősebbek, a gazdagabbak lennének terhelve. Ezenkívül a házasok háromszori békéltetésének díját is lehetne magasabbra tenni. E tekintetben való véleményem indokolását ez alkalommal elhagyom, úgyis értenek engemet a velem egyformán gondolkozók, az ellenkező véleményűek megnyerésére pedig semmi kilátásom nincs.

Bocsásson meg, t. Szerkesztő Ur, hogy egy alkalomra ily sokat elmondtam; de ezen nézetek nyilvánítására a mi egyházmegyénk most tartott közgyűlése indított engemet.

Sütő Kálmán,
bereg-somi ev. ref. lelkész.

Levél a szerkesztőhöz.

T. Szerkesztő Ur!

Kedves s elmúlászthatlan kötelességnek teszek eleget, midőn a hittanár urat, mint a Debreczeni Prot. Lap szerkesztőjét, jelen igénytelen soraimmal felkeresni sietek. Azon re-

ményben, hogy rövid tudósításom — ám saját bölcse belátására bízva — helyet fog találni becses lapja hasábjain, eleve is szíves köszönetet nyilvánítok úgy a magam, valamint egyházunk nevében is.

A kivándorló „maroknyi port“ visz magával, hogy legyen sírjában vánkosa, és ez lágyabb, édesebb a nagy Petőfy mondta „bölcse vánkosánál“. Ezt megőrzi szent ereklyeként, mint szívében honszerelmét, bár hő vágya fel is szaggatja sokszor sebeit, mert még fülébe cseng: „Kóro te benned, szülötte földem, inkább leszek, mint másutt virág!“ Az, hogy boldognak tudja hazáját, erőt ad nehéz keresztje viselésére.

Leszakadtunk az édes haza kebeléről. Idegen földön igazán idegenen állunk. Óh hányszor nem küzdött már e maroknyi protestáns magyar a lét s nem lét szomorú gondolatával, hányszor kelle küzdenie már, hogy az itt nagy számmal levő más felekezetek csábító s tán jobb léttel biztató idegen felekezet kebelébe ne essék át! — Küzdöttünk szegény egyházunknak minden rendű s rangú tagjai, és a jó Isten megsegített. Óh megsegített! Valahányszor megzendült az ének: a mélységből kiáltunk Uram hozzád, óh hallgasd meg könyörgésünket, mindannyiszor leszállott hozzánk Istennek Lelke s bátorítá minket és mi — fogyva bár, de törve nem — állunk rendületlenül, s egyházunkat, daczára az idők viharainak, mindeddig fentartottuk.

Isten most is meghallgatott. Szívünk örömtől repes, s buzgó imádság szárnyain emelkedik hálánk a mindenható Istenhez, a mindenek hű Pásztorához, hogy íme ismét pásztort juttatott nekünk, pásztort, kit immár elhagyatott, szegény magyar reform. egyházunk vezetőjéül tekinthetünk s tekintünk, tiszteletes Ketskeméthy M. Lajos úr, személyében.

Közfelkiáltással választott szeretett lelkipásztorunk, tiszteletes Ketskeméthy M. Lajos úr jelenleg hajdú-nánási időközöi ev. reform. lelkipásztor — több ízben nyilvánított kívánságunkra, f. é. február hó 23-án meglátogatott bennünket. Szegénységünk-től telhető fényvel és pompával, de minden pompánál többet érő igaz szeretettel fogadtuk, üdvözlöttük.

24-én tartott beköszönő beszédjére templomunk felekezetkülönbség nélkül zsúfolásig megtelt. Szívhez szóló beszédjén nem csak vénjeink törültek könyeket. Ugyanakkor temetett és esketett. Kisded felekezetünk örvendett, szeretik őt minden rendű s rangú tagjai. Igaz a mi örömünk; választásunkban nem csalatkoztunk. Sokat várunk, reménylünk mi tőle, s hiszszük is, hogy méltán. Kezesség erre nézve ittléte alatt elkövetett munkái, megnyerő modora és szép képzettsége.

Midőn igaz szívvel adunk hálát az egek Urának, hogy ügyünket soha el nem hagyja, lelkünk egész bizalmával, szívünk meleg szerelmével üdvözljük új pásztort, s kérjük, közeledjék ő is tiszta bizalom és szeretettel felénk, mert ez elszigetelt maroknyi nép százados elhagyatottságában megtanulta, miként kell igazán tisztelni és szeretni azt, ki jóléteért szívvel-lélekkel fáradozik!

Az Isten áldása legyen velünk!

Andrásfalu (Bukovina), 1889. márcz. 20.

Teleky József,
ev. református tanító.

Nekrológ.

Szilády János emlékezete.

A magyar reformált egyház Szilády Jánosban legkiválóbb férfiai, szellemi nagyjainak egyikét vesztette el. Mint feketehegyi lelkész, a bács-baranyai egyházmegye és a dunamelléki egyházkerület tanácsbírája egyiránt díszes volt a helynek, melyet elfoglalt.

Életének külső folyása egészen egyszerű. Született 1839-ben Ságváron Somogy megyében. Ottani lelkész Szilády Lászlónak, az ismert nevű egyházi író- és szónoknak, későbben halasi lelkésznek második fia volt, testvéröccse Szilády Áron jelenlegi halasi lelkésznek. A theológiát Pesten elvégezve nevelő, majd pár évig Kun-Szent-Miklóson gymn. tanár volt. Ezután a papi pályára lépve, Pomázon mint adminisztrátor működött. Innen ment ki külföldre, a honnan egy év múlva Török Pál püspök hívta meg maga mellé káplánnak, a hol 3 évet töltött. Több éven át volt Vácson feyházi lelkész. Az emberi nyomor és bűn halmozata, melyet itt módjában volt színről-színre megismerni, mély hatással volt lelkére. Nemcsak néhány legszebb egyházi beszédéből tűnik ez ki, hanem a magyar börtönügyről írott egy pár cikkéből is, melyek szakemberek előtt is feltűnést keltettek. Innen Bajára ment, egy akkor alakuló kis gyülekezetbe, a honnan kevés idő múlva az előkelő feketehegyi egyház választotta meg papjának. Több évig tartó betegeskedés után, családot nem alapítva, itt halt meg ez év április 1-én.

Mint magas irodalmi színvonalon álló egyházi beszédek szerzője egyik legkitűnőbb egyházi írónk. Midőn egyházi beszédei először jelentek meg, Szász Károly a Protestáns Egyházi Lapban nagy dícsérettel ismertette azokat. Ismertetésének jelígeje ezen Shakespeareből vett idézet volt: „Hó, ez különb dal a többinél.“ Az idő azóta megerősítette a Szász Károly véleményét; ez egyházi beszédek becsben és közkedveltségben folytonosan emelkedtek. Eszmegazdagság, a melynek kútforrása nem az olvasottság fitogtatása, hanem a lélek és szív; mély keresztyén vallásosság pietista foszlányok nélkül; teljes aesthetikai és költői fogékonyság, mely a próféta szózata és jajaiban épen úgy megérti a fenségest, mint az evangyelisták egyszerű elbeszéléseiben; egyszerű, tiszta nyelv és előadás, de a mely mindig emelkedett és sokszor drámai erejű. . . ezek a Szilády egyházi beszédeinek talán legjellemzőbb sajátosságai. Ifjúkori képzettsége inkább aesthetikai, mint theologiai irányú volt, a mélyebb vallásos érzés a papi pályán és az élet szenvedései közt szállott lelkébe. De műveit ítéljék meg a szakemberek.

Valódi nagysága egyéniségében, magas eszményiségében, ítélőtehetségének bámulatos erejében és józanságában állott. És halála azokra a leggyászosabb veszteség, a kik hozzá közelebb állottak, ismerték, és nem tudom szerették-e jobban vagy tisztelték?

Fiatal korában Nagy-Körösön Arany Jánosnak egyik legkedvesebb tanítványa volt, nemcsak költői hajlamokkal, hanem költői tehetséggel. A költészet és az aesthetika azután is mindig legkedvesebb foglalkozását képezte. Külföldön léte alatt is ezekre fordította a legnagyobb gondot. Párisban a Sorbonne-ban a leghíresebb aesthetikusok előadásait hallgatta, míg Genfben a theológiával aránylag kevesebb időt töltött. Óh

sokan voltunk, kik még férfikorában is nem az egyházi, hanem a költői irodalom mezején vártunk tőle valamit. Ismerte a világirodalom nagy költőit oly mélyen és behatólag, mint igen kevesen. Homer, Dante, Shakespeare, Firduzi és Arany legtitkosabb szépségei feltárva voltak lelkében. De épen úgy szerette Dávidnak és Ésaiásnak magasztos költészetét és Chateaubriand költői keresztyénységét. Talán épen ezek vezették át, maga előtt is észrevétlenül, a vallásos irodalomhoz.

És ki tudná megmondani, miért nem teljesedtek azon remények, melyeket a költészet terén hozzá kötöttünk, miesoda fagya és vihara volt az a belső életnek, mely a gazdag virágzást gyümölcsözővé lenni nem engedte. Azt hiszem, életének tragikumát azon tulságosan magas igények képezték, melyeket magára nézve felállított. Bármily szerény, becsvágya és önérzete mégis olyan természetű volt, hogy csak kitűnő művel kívánt volna fellépni. Az a gondolat, hogy másodrangú művet írhat és más mindenféle aggodalmak és töprengések az epos korszerűségéről megbénították alkotó erejét. Hozzájárulhatott azon folytonos betegeskedés is, mely férfikora elején kezdődve, szeme világát éveken át majdnem használhatlanná tette és organismusát lassanként szétrombolta. Annyi bizonyos, hogy a nyilvánosság előtt a költészet terén soha fel nem lépett. De mindezen emlékek csak a barátságának fájdalmas emlékei és találgatásai a frissen hantolt sír felett, és kevésbé érdeklik e lapok olvasóit, kik közül oly kevesen ismerték őt.

És a mi oly ritka tünemény, a költői érzés, az eszményiség nála a legerősebb és legjózanabb ítélőtehetséggel párosult nemesak aethetikai, hanem más dolgokban is. Aránylag keveset tanult, sok éven keresztül szemei romlása miatt nem is tanulhatott, csak a legkiválóbb írók műveit olvasta, de ezeket sokszor, mindig. Valamint a köznapi irodalommal, úgy a mindennapi élettel, az élet útjain kenyerhaszon és hiúság után tolongó emberekkel sohasem törődött, és mégis az emberi, társadalmi és vallási kérdésekről, gyakran a teljesen gyakorlatiokról is meglepően tiszta, épen olyan világos, mint nemes ítélete volt.

Tisztán, épen olyan büszkén mint szerényen, minden külső tolongást kerülve, de annál több benső harcvezet, magas eszmékkel, nagy gondolatok, mély kétségek és nemes csalódásokkal, testi betegségek gyötrelmei által meg nem tört lélekkel ment végig az életen, sárba nem lépve, magát mások előtt, de különösen önmaga előtt meg nem alázva soha, ellensége minden phrasisnak, piacznak, feltűnésnek és élelmességnek, kötelességét betöltve, magas értelmisége mellett gyermeketeg, bízó és hívó lélekkel. — Sokan lesznek, kik emlékezetét mindig híven megőrzik.

G. K.

Irodalom.

Evangéliumi lelkészi tár. Ünnepi és közönséges egyházi beszédek. Szerkeszti és kiadja Czelder Márton. Kilenczedik évf. 1888.

A szóban levő irodalmi vállalat, fenti címlapjának tanúbizonysága szerint, immár kilenczedik évi pályáját futotta meg. Az eddigi évfolyamok kisebb-nagyobb füzetekben, időközönként jelentek meg; a mult esztendőben azonban a buzgó szerkesztő külön füzetekben ki nem adhatván, egyszerre, egy vas-kötetben juttatta az előfizetők kezébe. S hogy a változatoság a vállalat életében annál nagyobb, — a bírálat minél

szigorúbb s tárgyilagosabb legyen: nem közölte az egyes szerzők neveit, — annyit árult el a titokból mindössze is, hogy „elsőrendű elősmert egyházi írók“ mindnyájan.

Nincs kár haszon nélkül. Itt legalább úgy látszik, hogy a dolgozatok együttes kiadása folytán létrejött változás magának a vállalatnak javára vált. Egyébként is az efféle kiadvány természetére nézve egészen különbözik, pl. egy tudományos folyóirattól, melynek a napi kérdéseket is figyelemmel kell kísérenie, s közleményeinek bece, értéke igen sok esetben időhöz van kötve. Az egyházi beszédeknél, feltéve, hogy nem épen a napi szükséglet fedezésére szánvák, hanem valódi krisztusi eszmék hordozói, miként látjuk, nem egy év, de egy század sem jöhet számításba, lévén a mi Urunk Jézus Kr. tegnap és ma és mindörökké ugyanaz.

A szerzők neveinek elhallgatása egyéni meggyőződés, guszthus dolga. A mennyit használ, épen annyit árthat a kritika tárgyilagosságának. . . Egészen indokolt és helyes eljárás ott, hol pályázatról, jutalomra váró művekről van szó, a hol tehát a személyes rokon- vagy ellenszenv igazságtalanul félrebillent-hentné a mérő serpenyőt; azonban itt, hol csupa kedvtelésből, munkavágyból, vagy hát a t. lapszerkesztő ur egyenes felhívására, conventióba ír ősmertetést a dilettans bíráló, a kinck nézete, szava — bármily alapos, őszinte és igaz, itt ezen a téren, ebben a dologban tapasztalat szerint édes-keveset használ s a rohanó áradatnak gátat vetni nem tud, — itt mondom, a titkolózás egészen felesleges, guszthus dolga, kivált pedig azzal a szegény kritikust megremegtető záradékkal, hogy itt aztán am elsőrangú írókkal van dolga. Erősen apostrofálva érzem magam én is s bizony mondom, hogy sokkal nagyobb kedvvel végezném munkámat, ha a szerzők neveit ősmerném, műveiket nevek alatt csoportosíthatnám, szóval ha a fejökkel, nem pedig a lábukkal kellene beszélnem. Így egy rengeteggel szemben képzelem magam minden kíséző nélkül. Mi természetesebb, minthogy szabadulni törekszem belőle mielőbb, sőt belé se hatolok nagyon s csak futólag tekintem át. — Egész komolyan szólva különben, nem is az a czélunk, hogy az egyes dolgozatokat részletesen bírálgatva, a lap számára töltelékéről gondoskodjunk, hanem hogy a kéz alatti kötet tartalma alapján magára a vállalatra vonjunk következtetést.

Szükségét sem érzem, módomban sincs járni az „Evangéliumi lelkészi tár“, mindazáltal megfordult kezeim közt kevés kivétellel annak eddigelé megjelent csaknem minden füzete. Méltatlankodva tettem le igen sokszor, erős kísértésbe jöve a felől, hogy vajjon igazán komoly irodalmi vállalatról van-e itt szó? Sehol annyi rossz, selejtes egyházi beszédet nem találhatni egy csoportban, mint az „Evangéliumi lelkészi tár“-ban. Mint vágástéren új hajtások sűrű tömegéből az egyes „magfák“, csak itt-ott, elszórtan válnak s emelkednek ki egyes magasabb színvonalon álló, jelesebb dolgozatok. A jelen kötetes kiadás azonban örvendetes kivételt képez, nagy haladást mutat; gazdag tartalmával, sikeres alkotásaival túlszárnyalja előbbi testvéreit; a gyöngébb művek száma elfogadható minimumra szállt le; az összbonyomást, melyet reánk tesz, általában kedvező. A homiletika gazdag tárházából sok nevezetes és új dolog kerül felszínre itten. Meglepő merész inventiókkal, változatos alakzatokkal, eredeti felfogással, jeles feldolgozással gyakorta találkozunk. A nyelvezet választékos, az irány emelkedett mindenütt, sokszor túlságosan is az összhang és valódi népszerűség rovására. Kiváló figyelemre méltók a füzetben nagy számmal előforduló synthetikus homiliák s ezek között különösen a VI—IX, aztán elszór-

tan a XI., XXVI., XXVII., LIII., LIV., LV. számúak, melyeknek ha nem csalódom, mindnek egy és ugyanaz a szerzőjük. Az ezen osztályú predikációk nálunk — mondhatni — egészen újak. A magyar írói genie jobban találja magát az egy két versből álló rövid textusoknak szűkebb — mint a hosszabb bibliai szakaszok bő keretében. Az ösmeretlen szerzőt tehát, a kezdeményezés és úttörés dicsősége szintén megilleti, de övé az elsőség egyébkép is, mert e beszédek a füzetnek legkiválóbb darabjai. Hiányzik ugyan egyik-másikból az egységes főgondolat; van valami idegenszerű íz, szín rajtok; de tekintve azt a könnyedséget, melylyel szerző a felvett szakaszon végig halad, — azt a biztosságot, melylyel a mélységeket meglábolja, azt a kiváló ügyességet, genialitást, melylyel az értéktelenebb dolgok felett átsikamlva, egymásután dobálja felszínre a textusban levő kincseket, — azt a sajátságos eredeti modort, melylyel szakadozott mondatokból, töredék eszmékből, mintegy mozaikból alkotja meg az egészet, — tekintve végre azokat a pompás ötleteket, elmés fordulatokat, melyekkel az eszmelánczolatot egybefűzi: el kell ösmernünk szerző kiváló tehetségét s mint művészi példányokra mutathatunk beszédeire, melyekből meglátható, hogyan kell és lehet a bibliai hosszabb szakaszokat, evangéliumi történeteket, példázatokat stb. röviden és mégis sikeresen feldolgozni. Egy ilyen beszéd megírása nagy gondot ad, igen nehéz, de ha sikerült, hatás tekintetében nem vág elébe semmi más. Évek mulva is visszaemlékszik rá a hallgató, a rajzolt kép alakjaira künn az életben, az emberek közt rá-rá talál s eszébe jut, megcsendül fülében a pap szava, az Isten ígéje.

Vannak a füzetben még több más homiliák, melyek nem ily egységes művészi alakbau ugyan, de szintén jelesül vannak feldolgozva. A tíz szűzeokról. A gazdag és Lázár (I. II. III.). Zakeus. A genezárethi halászat. Figyelemre méltó nagyobb szabású dolgozat, de roppant erősen színez s lélektani valótlanságokat is tartalmaz. „Bölcs Salamon ítéletmondása“. Egészen közönséges és lapos írásmagyarítás „a hamis sáfár“.

A synthetikai beszédek közt első sorban emlitem a XVI. sz. virágvasárnapit. Nem eredeti alkotás, dispositiója sem új, felfogása is hibás, a mennyiben a jeruzsálemi tömeg lelkesedése, meggyőződése nem tiszta, öröme nem igazi, sőt merőben alaptalan volt; mindezek dacára e beszéd, tekintve úgy szerkezetét, mint a kidolgozást, emelkedettségét, nemes intencióját, szerintem az első helyet érdemli meg. Utána jó mindjárt magvas fejtegetésével, lelkes előadásával a 31. sz. pünkösti, mely a „topica theologicá“ból a homiletikai gondolatok rendezésének egy új formáját is bemutatja. Az ünnepiek közül sikerült beszédek még a 64. sz. karácsoni s a 17. sz. nagypénteki. Igen jeles dolgozat, szépen bölcselkedik s megnyugtat az 50. sz. őszi, tartalmával azonban jobban összhangoznék más „szelidebb“ textus. Felemelő, lelkesítő a tavaszi, excentrikus az 52. sz. őszi, roppant naiv az 5. sz. téli, mely egyebek közt azzal érvel Isten jósága mellett, hogy ama „rettenetes korszakot, mely a tudomány által jégkorszaknak neveztetik“, reánk, földünkre nem bocsátja. Hát nem tudja X. kollega, mit ígért volt Isten Noé által az emberiségnek? — A közönségesek közül kimagaslik szép szónoki dispositiójával a 23. sz. „három fegyver“ s mindjárt szomszédjában mélységes felfogásával, bibliai classicismusával a nagynevű Luthardt után fordított 24. sz. Egy ilyen fordítás többet ér száz olyan eredetnél, mint az utána következő 25. számú, mely merev dogmatizálás, elvont bölcselkedés. Középszerű sikerűek a X., XIII., XXXV., XLII.

LXI., LXV. sz. beszédek; műalkotás (tárgykitűzés, dispositió) tekintetében, alaki vagy tárgyi szempontból hibásak, rosszak az I., II., XVIII., XXIX., XLIV., XLVI., XLVII., XLVIII., LI., LIX., LX., LXIII. és LXVI. számúak, mosterkéltek a XXVIII., XLIX., LVI. sz. a. darabok. „Mindenütt szívesen elnézem a hibát, csak a dispositió nál nem“, mondja a jó Oosterzee. Valóban a rossz felosztás a legnagyobb hiba, miként az itt elsorolt beszédek legnagyobb részében is látható; csak alapjául szolgál s tért nyit a többi homiletikai gyarlóságoknak. A genialitás és a rend itt elválhatatlan testvérek, mert különben ez utóbbi nagyon megboszúlja magát. Serva ordinem et ordo servabit te!

A XIV. sz. beszédet nem kár volt megismételni. Bátran kimaradhatott volna azonban a XXXVI. és XXXVII. sz. két alkalmi. Amaz zsinati beszéd. Tárgya az esküvés. Hogyan, miért nem tudjuk; elég az hozzá, hogy kövessük a hitet, igazságot, szeretetet s akkor nem lesz szükség esküre többé. Persze, ha ezek hárman lakozást vehetnek a földön, sok dolog másképp lesz, mint jelenben van. Erre a formára rá lehetne vonni a biblia összes tantartalmú helyeit. — Az utóbbi beszéd templomszentelési, mely a mily nagyszabásúnak ígérkez k, épen oly furcsán beszél a templomok fontosságáról. Nagyon kirí a füzetből s egy journalista cikknek is erős volna a III. sz. farsangi. Minő felvont szemöldök, illetlen hang a kathedrálól, alaptalan fegyverropogtatás a sokaság feje fölött!... „Ma már nem is ruha, ha Bécsből és Párisból nem került“. „Nyilvános mulatságainkban egyrésztől kacérság, másrésztől a szemérmetlen tolokodás viszi az előkelő szerepet“. Szörnyűség... Az effectus teljes lesz, ha a szónok — pater Innocentius példáját követve — zsebkendőjét is ledobja a kathedrálól a szemérmelenség eltkarására, feltéve, hogy ezek a demimonde hölgyek, kiknek a beszéd szól, nem alusznak esőndesdeden odahaza a tegnapi bál után, hanem ott vannak az áhítatos gyülekezetben.

Ezekben kívántam röviden feltüntetni a kötet tartalmát. Ha akad még olyan beszéd, melyet itt vagy ott nem említettem, abban semmi sincs, a mi megjegyzésre volna méltó s legfelebb annyit mondhatni róla, hogy: „valeat, quantum valere potest.“ Miként láttuk, sok jeles dolgozat, sikerült alkotás van a füzetben, de általában végig vonul rajtok valami hidegség — a kor lehellete. Nincs meg rajtok az a zománcz, mely régibb keltű egyházi beszédeinket oly vonzókká, — az a kenetteljesség, mely oly vallásosakká teszi. Nincs bennök kellő melegség, szíves homiletikai hang. Irályban, nyelvezetben oly magasra szállnak, hová a hallgatóság nagy része felemelkedni nem bír. Sok olyan társadalmi kérdéseket előhoznak, melyeket a mi népünk nem ösmer; idegen szavak, fogalmak halmazával nehezítik a felfogást. Ez atheismust szenved, amaz modernismust negélyez, s mindketten a romboló negativitás elleni harcban remélnék positiv eredményre jutni el. Helytelen eljárás, mely többet árt mint használ. A nép legnagyobb része nem tud még ezekről semmit, — nem kell — negative sem — figyelmesse tenni reá. Valóban létező és sokkal nagyobb s veszedelmesebb bajunk a közöny. Ez ellen kell teljes hittel és lelkesedéssel küzdenünk, nem pedig képzelt alakok ellen a levegőbe vagdalóznunk.

De bezárom már soraimat s levonom röviden a következtést. E vállalatnak eleitől fogva megvolt az az érdeme, hogy positive vagy negative mindig evangéliumi szellemű beszédek közölt. Sokáig küzdött a kezdet nehézségeivel, — szárnypróbálgatások, egyéni hiúság és írói viszketeg közlőnye volt

hosszú időn át; úgy látszik azonban, hogy lassanként elhánnya terheit s mind magasabbra szállt. Hogy most már a szerkesztő szomorú viszonyai között lesz-e folytatása... nem tudjuk.

Kiss Bertalan,
keéri ev. ref. lelkész.

Isten országa. Templomi és Iskolai Beszédok gyermekek és ifjak istentiszteletére és vallásitanítására. Molenkamp. C. J. és Stanley Arthur műveik után átdolgozta Benke István. II. k. Ára 1 frt 20 krajczár.

(Folytatás.)

Feltűnő s az egész könyvön át mint veres fonál húzódik keresztül, hogy a segédigéktől még ott sem szabadulhat meg, a hol azokat a magyar nyelv nem tűri. Látszik rajta, hogy az angol „can, will, shall, should, must“ zsarnokilag uralkodik az ő magyar nyelve fölött. Csak a fentközlött példában is: „nem lehet senkinek sem megcsinálni“, e helyett csinálhatja, „úgy tud baján segíteni“, „nem tudta elfogadni.“ Mindjárt az 5-dik lapon: „keressétek tehát a bölcseséget és ha rajta leszte, hogy megkapjátok (minő izléstelen szó, s fájdalom, ezt is oly sokszor alkalmazza; mennyivel szebb így: megnyerjétek)“ „Isten segedelmével el is fogjátok nyerni, e helyett: el is érhetitek.“ Nézzük csak a 9-dik lapon: először „el fogom mondani stb. — azután ki fogom fejteni stb. végre meg fogom mutatni stb.“ Hát nem ösmeri a tanár úr a magyar elbeszélő jövőjét? Hát nem tudja, mily kivételes esetekben engedtetik meg a „fog“ segédige használása?

Igy megy ez tovább és tovább. A 21-dik lapon: majdan öreg napjaitokban éltetek azzal tudjátok megkoronázni, e helyett: azzal koronázhatjátok meg. A 23-dik lapon: nem lehet oly hasznossá lenni, Isten áldásait úgy élvezni, oly hálás és jó emléket hagyni hátra, mint Sámuelnél látjuk. Itt már a határozatlan mód indokolatlan használata is megüti érzékünket. Nem így van ez magyarul: hát nem lehetünk-e oly hasznosak, nem élvezhetjük-e Isten áldásait úgy, nem hagyhatunk-e magunk után oly hálás emléket stb.? A 26-dik lapon: „hol lehetne az állatai számára legelőre és vízre találni? Ezt még a gyermek is ösztönszerűleg így kérdezi: hol találhatna jószágai számára legelőt és vizet? 27-dik lapon: „Acháb is hogyan tudta őt maga mellett tartani, e helyett: tarthatta.

Érdekes, hogy a 28-dik lapon öt sorban öt tudta segédige hemzseg: „a szolgálatot mindvégig megtudta tartani (megőrizhette) helyzetében nagy hasznára tudott lenni a honfitársainak (nagy hasznára lehetett honfitársainak). Őket sokféleképen tudta gyámolítani.

A 31-dik lapon ezt olvassuk: A kik Istent korán keresik, korán fogják megtalálni (találják meg) — korán lesznek elkészülve a mennyországra (készülnek el). A 33-dik lapon: „minthogy a mai nap Szent J. emlékére van fentartva“ (innepeltetik. Aztán nem is emlékére, de emlékezetére). 42-dik lap: tiszteljétek azokat, a kiktől ti vagy én olyan biznyságot tudunk tenni (tehetünk).

Még egy szembeötlő példát arra, hogy a segédigék helytelen használata mennyire kiforgatja az érthetőséget s akkor áttérünk egy más különösségre: a 48-dik lapon olvassuk, „legfőbb kincsünk, hogy gyönyörködni tudunk a kis gyermekekben. Igen, mert midőn kised korotokban látjuk a ti ártat-

lan örömtől sugárzó boldogságtokat minden gond, búbanat nélkül: nem tehetjük, hogy bennetek hasonlót ne lássunk a paradicsomhoz, vagy ahoz, a milyennek Isten az egész emberiséget akarta, hogy legyen.“ Ilyen mondat szerkezet mellett csaknem kitörök az ember nyelve, míg végig olvassa. Azt hisszük így gondolkozott, míg le nem írta: „egyik legnagyobb áldása Istennek az, hogy a kis gyermekekben gyönyörködhünk, mert látván a kicsinyeknek ártatlan, gondtalan, örömteljes boldogságukat, önkénytelenül is a paradicsom jut eszünkbe s mintegy látjuk, minőnek óhajtaná Isten az emberiséget.“

A határozatlan mód rosszul alkalmazása is nagy hátrányára van az írálynak. Erre nézve érjük be pár példával. Igy p. o. az 53-dik lapon ez áll: „minthogy a fiatal természet (szokatlan kifejezés e helyett: a gyermek) épen oly hajlandó a rosszat követni, mint a jót (minthogy a gyermek épen oly hajlandó a rossznak, mint a jónak követésére): ennél fogva, ha a gyermekek hibáznak, rossz útra tévednek, megromolnak úgy, hogy sem beszélni, sem cselekedni jól, szépen és igazán nem tudnak, ennek senki más és semmi egyéb nem az oka, mint a környezet, (talán így akarta: ha a gyermekek hibáznak stb. úgy hogy jó, szép és igaz beszédre s cselekedetre nem képesek, ennek egyedüli s főoka: a környezet, — mert az a „no other of anything“ higye el semmi nem egyéb, mint magyartalanság.

Aztán tovább: „ellenben (engedjen meg az olvasó, ha itt egy kissé más mezőre ugrom át in parenthesi. Szerzőnk ugyanis nagy kedvteléssel alkalmazza az „ellenben, ebből folyólag, következőleg (in consequence,) ezek után következők“ kifejezéseket. Hát hiszen ez megtörténhetik, el is nézzük olykor-olykor, de mikor van ezek helyett alkalmasabb s magyarabb epitheton: jobb azt használni, p. o. az idézett helyen is jobb volna így: Mennyivel nemesebb feladat!) — ellenben mily nemes feladat a kisedeket helyes irányban felnevelni, tehetségeiket kifejteni, kötelességeik tudatára ébreszteni, életútjaikat kijelölni. Már én ezt így fordítanám: mennyivel nemesebb feladat a kisedeknek helyes irányú nevelése, tehetségeik kifejtése, életútaik kijelölése stb.

A 130-dik lapon kiáltoz felénk egy rettenetes infinitivus, mely az egész mondatot halálra lövi: „Minden jót, a mi nektek most van, és ezután fog lenni (!?) az ő jóvoltából bírtjátok s mindent az ő gondoskodásából kaptok. (Mint a gyermek, mikor a labdát megkapja. Minő más így: nyertek). A mondat szerkezetnek nézetünk szerint így van magyar ruhája: „Minden jót, a miben most s jövőben is részesültök, az ő jóvoltának köszönhettek.“ Ugyancsak e lapon olvassuk: „Másfelől lehet-e mélyebbre sülyedni valakinek akkor, midőn az Istenről teljesen megfeledekzik: vajjon nem így kellene-e ennek is állani: „E szerint tehát az sülyed legmélyebbre, a ki Istenről teljesen megfeledekzik.“

A 74-dik lapon olvassuk: „másfelől, ha őt engedték kérdezní, minden kérdéséből, melyet a tudósokhoz intézett, az világlott ki“, e helyett: „ha a kérdezősködés reá került, a tudósokhoz intézett minden kérdéséből az világlott ki“.

Van az angolnak egy kedvező szava, mely nélkül alig írhat tíz-húsz sort. A „thing“ ez, melynek első értelme nyelvünk szerint a „dolog.“ És ez a thing épen úgy rákötötte magát az átdolgozó úrra, hogy neki azzal, ott is, a hol helye nincs, untalan dolga van. Ebből is lássunk egy pár szemelvényt: A 3-dik lapon így szól: minő nagy dolog az az erő. E helyett:

minő nevezetes tulajdonság. Majd a jellemről az állítja, hogy az hasznos, üdvös dolgokkal foglalkozik, e helyett, hogy az mindig hasznosan és üdvösen foglalkozik. Az 5-dik lapon így ír: „készek legyetek mindennemű okulásra akár a könyvekből, akár a magatok körüli dolgok szemléléséből, akár a másokkal való beszélgetésből, akár az életnek mindennap merített tapasztalásaiból.“ Mi így mondtuk volna e tételt: „Okuljatok a könyvekből, a környezet megfigyeléséből, a beszélgetésből, s a mindennapi tapasztalatból“.

(Folyt. köv.)

Censor.

Beküldetett „Egy forradalmi zsinattörténete“ (1707—1715.), írta Zsilinszky Mihály. B. Petrőczy arcképével. Budapest, 1889. 8r. 134 l. Ára 1 frt 40 kr. Bővebb ismertetését adni fogjuk.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. A husvétii ünnepkövetség-választás tegnap, pénteken délután, a confirmatio pedig ma délelőtt ejtetett meg. Tudomásvétel végett jelezzük, hogy egyházkerületünk intézkedése értelmében az ünnepkövetek most első ízben úgynevezett „igazgatói pátenst“ fognak magukkal vinni, mit is ajánlunk a lelkész urak és egyházaink tisztelt előljárói figyelmébe.

Egyházmegyei közgyűlés. A debreczeni ev. ref. egyházmegye f. hó 11-én tartotta meg ez évi tavaszi közgyűlését Debreczenben. Míg e gyűlésről közelebb részletes tudósítást adhatnánk, most röviden jelezzük, hogy az esztári lelkész-választás ügye foglalta el, csaknem öt órát tartó vitában, a közgyűlés legtöbb idejét. Kimondatott, hogy Biber Józsefnek kiadandó az esperesi consensus. Ezen határozattal szemben az esperes felebbezett.

Szatmári egyházmegye. „Megnehezült az idők viharos járása felettünk!“ Tegnapelőtt Majténynál Krasznát, Homoródot összeszakadva s a Szamost színültig telve találtam. A Túr kiöntve — az út úgy ellápadva van, hogy Pátyodon a bérkocsisom lovai a sárba dőltek s magam csak gyalog vergődhettem onnan tegnap haza. E miatt szívesen kérem a várakozást. Folyó hó 11-ike helyett 25-ikén reggeli 9 órakor fogjuk megtartani közgyűlésünket; délután 3 órakor a gyámintézeti gyűlést és azután folytatva a lelkészi értekezletet s fogjuk meghallgatni az „istentiszteletünk reformjának kérdéséhez“ című felolvasást. Adja Isten, hogy kívánt állapotban, jó időben és figyelmes társak közt lehessen szerencsénk. Porcsalmán, 1889. ápril 6. Kiss Áron, esperes“. — E sorokat vette lapunk szerkesztője f. hó 8-án, s így Szatmárra utazása s ottani felolvasása két héttel későbbre maradt.

Menyhárt János-alapítvány. (Tizenötödik kimutatás.). Ujabbban ez alapítványra a következő adományok jöttek be hozzám: Fiók Károly budapesti ev. ref. főgymn. tanár 2 frt, Dapsy László budapesti ev. ref. főgymn. tanár 2 frt, Dr. Csiky Kálmán budapesti műegyetemi tanár 2 frt, Zöld Mihály ritterbergi lelkész 1 frt. A már nyugtázott 308 frt 56 krral együtt teszen eddig az alapítvány takarékpénztárába tett összege 315 frt 56 krt. Debreczen, 1889. ápril 12. Csiky Lajos.

Károli Gáspár emléke. (Harmadik kimutatás.). A síremlékre adakoztak: Könyves Tóth Mihály, Kiss Albert,

Könyves Tóth Kálmán debreczeni, Kecskeméti Ferencz békési lelkészek, Menyhárt János nyugalomra lépett debreczeni theol. tanár 1—1 frtot. A szellemi emlékre adományoztak: Könyves Tóth Mihály, Kiss Albert 2—2, Könyves Tóth Kálmán, Kecskeméti Ferencz, Menyhárt János 1—1 frtot. Begyűlt eddig hozzánk a síremlékre 38 frt, a szellemi emlékre 34 frt 50 kr, együtt 72 frt 50 kr. Ez összeget takarékpénztárba helyeztem. Debreczen, 1889. április 12. Csiky Lajos.

Kérelem. Minthogy a magyar prot. irod. társaság tényleg megkezdette működését, s a kiadányok első füzetei még ez év folyamán fognak kiadni és az illető tagoknak megküldetni: tisztelettel kérem mindazokat, a kik társulatunk ügyei iránt érdeklődnek, hogy tagdíjaikat, illetve alapítványaik első évi kamatait alólírotthoz minél előbb beküldeni szíveskedjenek. Budapest, 1889. ápril 10. Zsilinszky Mihály, titkár. (VIII. Szentkirályi utca 30). — Az elnökség által a magyarországi prot. írókhoz intézett fölhívást közelebb adjuk ki.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület térképe. A „Debreczeni Ellenőr“ könyvkiadó hivatala felhívást küldött be hozzánk a Zoltai Lajos úr által tervezett, szerkesztett s főtiszteletű Révész Bálint püspök úr által is ajánlott tiszántúli egyházkerületi térképre. Most röviden csak annyit jelzünk, hogy a térkép előfizetési ára, mely május 1-ig küldendő be, finom papírra nyomva 1 frt 50 kr, vászonra húzva 2 frt, alul-felül lécczel ellátva 2 frt 30 kr.

Adakozás. A mezőtúri ev. ref. egyház elnöksége az építés alatt álló gymnasiumnak belső felszerelési költségeihez járulás végett felhívást intézvén 1887. nyarán a közelben fekvő városok és községek egyházi s világi előljáróságaihoz, valamint a tanintézetnek már önállóságra jutott volt növendékeihez: a felhívást, illetve kérelmet szép siker koronázta, úgy hogy, bár még számos gyűjtőív nem érkezett vissza, az ez úton befolyt adományok összege mai napig, időközi kamataival együtt, 1475 frt 79 krra megy. Ezen összeghez hozzájárultak: Turkeve város közbirtokossága 500 frttal, Hajdu Imre budapesti kir. alj. gyűjtőívén adakozók 210 frttal, Nagy-Kun-Madaras község adott 100 frtot, Horthy István egyházmegyei gondnok 100 frtot, Öcsöd község 50 frtot, Török-Szent-Miklós község 50 frtot, Gyoma község 50 frtot, Német Lukács ügyvéd gyűjtése Gyomán 40 frt, Bordács Imre gyűjtése Kisujszálláson 26 frt, az ev. ref. egyház adománya Török-Szent-Miklóson 25 frt, Végh Sándor ev. ref. lelkész gyűjtése Turkeviben 21 frt, Körös-Tarcsa község 20 frt, Várad Antal ev. ref. tanító adománya Kabáról 20 frt, Bogyá József gyűjtése Déva-Ványán 16 frt, Hilf Miksa gyűjtése Török-Szent-Miklóson 12 frt 70 kr, Herbály István ev. ref. tanító gyűjtése Kunhegyesen 12 frt, Gábor Zsigmond gyűjtése Budapesten 12 frt, Derekas János feketetőthi ev. ref. lelkész adománya 10 frt, gyűjtése 1 frt, Szatmári Sándor ev. ref. lelkész Margitta 10 frt, Tóth Károly mérnök Szegszárd 10 frt, ifj. Polgár József Török-Szent-Miklósról 10 frt, Takács Károly ev. ref. lelkész Tisza-Abád 10 frt, Debreczeni Károly ügyvéd Tisza-Füred 8 frt, Bozza Lajos ev. ref. tanító gyűjtése Déva-Ványán 7 frt 30 kr, Zsengellér Kálmán Kunhegyes 5 frt, Szendi Lajos ev. ref. lelkész Vejtí 5 frt, Gyikó Ferencz ev. ref. lelkész Török-Szent-Miklós 5 frt, Dr. Werkner Mihály ügyvéd Budapest 5 frt, Jákó Balázs ev. ref. lelkész Tisza-Bura 5 frt, Domokos József ev. ref. tanító Szeghalom 5 frt, Takács Lajos gazdatiszt Kálozd 5 frt, Kenéz Béla ügyvéd Turkeve 5 frt, Bleier Herman gyűjtése Mező-Berény 4 frt 50

kr, Agárdi Jenő jegyző Izsákról 4 frt, Nagy Illyés ev. ref. tanító gyűjtése Béránd 4 frt, Szücs István gyűjtése Török-Szent-Miklóson 4 frt. Dr. Gonda Mór Valkó 3 frt, Szőke Sándor gyűjtése Esztár 2 frt 40 kr, Fejér Lajos tanár Sopron 2 frt. Katona János jegyző Csökmő 2 frt, Pap Imre ev. ref. tanító Túrkeve 2 frt, Dr. Hilf Kálmán Budapest 2 frt, Dr. Séllei Imre orvos Madaras 2 frt, Forgó György tanár Vác 2 frt, Szabó Lajos ügyvéd Margitta 2 frt, Tóth Mihály gyűjtése 2 frt, Haty Károly főjegyző Mező-Berény 2 frt, Kiss Antal Mező-Sass 2 frt, Jakucs Sándor ev. ref. lelkész Szovát 2 frt, Bakoss Lajos Tetétlen gyűjtése 1 frt 50 kr, Tóth Bálint ev. ref. tanító Füzes-Gyarmat 1 frt, Pap Antal ev. ref. tanító Vésztő 1 frt, Szücs Károly Török-Szent-Miklós 1 frt, Szondi Károly ugyanonnan 1 frt, Mészáros Lajos ev. ref. tanító Szeghalom 1 frt, Erdei Sándor ev. ref. tanító Kisujszállás 1 frt, Kossa József adótiszt Gyöngyös 1 frt,

időközi kamatok 50 frt 39 kr. Gyarapították még felhívottakon kívül az adományok összegét: több helybeli izr. vallású egyén 25 frt 60 krral, Gettler Ignác és Hirsch Adolf izr. tanítók az általuk rendezett gyermekelőadás jövedelméből 36 frt 92 krral, helybeli gymnasiumi növendékek e célra rendezett előadásuk jövedelmével 70 frt 86 krral, Schreiber Pál helyből 20 frttal, valaki a „Mezőtúr és Vidéke“ útján 2 frttal, Farkas Gergely pusztatoldi birtokos 2 frttal, Szücs Lajos pusztatoldi ev. ref. tanító 1 frttal. Tesz az eddig befolyt összes adomány 1634 frt 17 krt. Midőn ezen kegyes adományok vételét hálás köszönettel nyugtázzuk, egyszersmind azon t. címeket, a kiktől a gyűjtőívek még hozzánk vissza nem érkeztek, azoknak mielőbb beküldésére tisztelettel felkérjük. Az ev. ref. egyház elnöksége.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

H I R D E T É S.

KÓKAI LAJOS

könyvkiadó hivatalában Budapesten megjelent

IMAKÖNYVEK

szószéki és magánhasználatra.

Czelder M. Halotti imák. Háznál, templomban, sírnál. Ára kötve	3 frt — kr.	tésben 2 frt, aranyvágással tokban 2 frt 60 kr. Díszkötésben	4 frtől 8 frtig.
Fábian D. Ünnepi, közönséges vasárnapi és alkalmi imák. Ára kötve	1 frt 50 kr.	Szilágyi László. Köznapi imák és szertartási beszédek. Ára kötve	1 frt 80 kr.
Fördös L. Agenda. Ára kötve 1 frt 80 kr. Aranyvágással tokban	3 frt — kr.	Könyves Tóth K. A koporsónál. Halotti imádságok. Ára vászonkötésben 2 frt 40 kr, aranyvágással tokban	3 frt — kr.
Gyurátz F. A hit oltára, imakönyv. Ára kötve	1 frt — kr.	Tóth Pál. Gyöngyvirágok, imakönyv a fiatal protestáns hölgyek számára. Ára vászonkötésben 2 frt, bőrkötésben	2 frt 40 kr.
Halka S. Adventi imák kötve	— frt 80 kr.	chagrin kötésben	3 frt 20 kr.
Lukacs Ö. Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imák, szószéki használatra. Ára kötve 2 forint. Aranyvágással tokban	2 frt 60 kr.	Vasadi Balogh Lajos. Geesemáne kert. Elmélkedések, imák és fohászok nők számára. Ára füzve 1 frt 50 kr, esínos vászonkötésben	2 frt 50 kr.
Némethy K. Kis énekes és imádságos könyv. Protestáns gyermekek számára iskolai és magánhasználatra. Ára kötve	— frt 50 kr.		
Révész B. Köznapi imádságok, templomi használatra. Ára vászonkötésben 2 frt 40 kr, aranyvágással tokban	2 frt 80 kr.		
Révész B. Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok templomi használatra. Ára vászonkötésben 2 frt 80 kr. Aranyvágással tokban	3 frt — kr.		
Szász K. Halotti imák. Ára vászonkötésben 2 frt 40 kr. Aranyvágással tokban	3 frt — kr.		
Sántha K. Buzgóság könyve. Ára vászonkötésben			

Bátorkodom egyúttal a Nagytiszteletu urakat felkérni, hogy a fővárosba való rándulásuk alkalmával üzletemet is felkeresni szíveskedjenek.

1—3

Tisztelettel
KÓKAI LAJOS,
 prot. irányú könyvkereskedése
 IV. ker., Károly-utca 20. számú bolt.